доц. д-р Гергана ХРИСТОВА

кабинет: 3618

e-mail:

hristova_g@tu-sofia.bg

Приемно време:

СРЯДА: 15.30÷17.30

ПЕТЪК: 14.30÷16.30

сл. тел.: 02/965-37-33

http://www.tu-iiim.org

ТЕХНИЧЕСКИ УНИВЕРСИТЕТ – СОФИЯ СТОПАНСКИ ФАКУЛТЕТ

1. СЕМЕСТРИЯЛНО ОЦЕНЯВАНЕ

СЕМЕСТРИАЛНО ОЦЕНЯВАНЕ				
CTI	СТРУКТУРНИ ЧАСТИ: ТОЧКИ			
I	І УЧАСТИЕ В СЕМИНАРНИ УПРАЖНЕНИЯ		15	
II	II ПРОВЕДЕНИ ТЕСТОВЕ И РЕШАВАНЕ НА ЗАДАЧИ:		60	
	TEMA 1:	Организации и тяхната вътрешна и външна среда	10	
	TEMA 2:	Класификация и традиционни подходи в мениджмънта	5	
	тема 3:	Процесов подход в мениджмънта на организациите	10	
	TEMA 4:	Функционален подход в мениджмънта на организациите	30	
	TEMA 5:	Системен и ситуационен подходи в мениджмънта на организациите	5	
III САМОСТОЯТЕЛНА РАБОТА и/или ЕКИПНА РАБОТА		25		

ОЦЕНЯВАНЕ ВЪЗ ОСНОВА НА ПОЛУЧЕНИТЕ ТОЧКИ	
БРОЙ ТОЧКИ	оценка
от 0 до 50 точки	Слаб (2)
от 51 до 60 точки	Среден (3)
от 61 до 70 точки	Добър (4)
от 71 до 80 точки	Много добър (5)
от 81 до 100 точки	Отличен (6)

2. ОЦЕНЯВАНЕ НА САМОСТОЯТЕЛНАТА РАБОТА

	Тема на самостоятелната работа по ОУ	Точки
1	Фактори на външната среда с косвено въздействие	5
2	Информационни и комуникационни технологии в управлението на организациите	5
3	Мениджмънт по целите	5
4	Методи за вземане на решения в управлението	5
5	Лидерството в ръководната дейност на организацията	5

2. ОЦЕНЯВАНЕ НА САМОСТОЯТЕЛНАТА РАБОТА

	Тема на самостоятелната работа по М1(ОМ)	Точки
1	Анализ на вътрешната среда	5
2	Анализ на външната среда	5
3	ПРОЦЕСОВ ПОДХОД (КОМУНИКАЦИОННИ ПРОЦЕСИ И ПРОЦЕС НА ВЗЕМАНЕ НА РЕШЕНИЯ) В УПРАВЛЕНИЕТО	5
4	ФУНКЦИОНАЛЕН ПОДХОД (ПЛАНИРАНЕ, ОРГАНИЗИРАНЕ И КОНТРОЛИРАНЕ)	5
5	ФУНКЦИЯ РЪКОВОДЕНЕ В УПРАВЛЕНИЕТО НА ОРГАНИЗАЦИЯТА	5

2. ОЦЕНЯВАНЕ НА САМОСТОЯТЕЛНАТА РАБОТА

	Тема на самостоятелната работа по ЛМ	Точки
1	Анализ на вътрешната среда на "Шенкер" ООД	5
2	Анализ на външната среда на "Шенкер" ООД	5
3	Процесов подход (комуникационни процеси и процес на вземане на решения) в управлението на "Шенкер" ООД	5
4	ФУНКЦИОНАЛЕН ПОДХОД (ПЛАНИРАНЕ, ОРГАНИЗИРАНЕ И КОНТРОЛИРАНЕ) В УПРАВЛЕНИЕТО НА "ШЕНКЕР" ООД	5
5	ФУНКЦИЯ РЪКОВОДЕНЕ В УПРАВЛЕНИЕТО НА "ШЕНКЕР" ООД	5

3. ОЦЕНЯВАНЕ НА ИЗПИТНИЯ ТЕСТ

ОПРЕДЕЛЯНЕ БРОЯ НА ПОЛУЧЕНИТЕ ТОЧКИ от ИТ			
І. СЛЕДНОТО ТВЪРДЕНИЕ Е ВЯРНО (отговорете с <i>ДА</i> или <i>НЕ</i>):			
КРИТЕРИИ			
Верен отговор			
Неверен отговор	o		
II. ИЗБЕРЕТЕ ЕДИНСТВЕНО ВЕРНИЯ ОТГОВОР (отговоре	те с А, Б		
или <i>B</i>):			
КРИТЕРИИ			
Верен отговор 2			
Неверен отговор о			
III. ДАЙТЕ ДЕФИНИЦИЯ И ПЪЛНО ОБЯСНЕНИЕ НА СЛЕДНИТЕ			
ДВА ОТВОРЕНИ ВЪПРОСА:			
критерии точ			
Перфектна дефиниция и изчерпателно обяснение			
Вярна дефиниция и вярно, но неизчерпателно обяснение 4+ 2			
Задоволителна дефиниция и задоволително обяснение			
Непрецизна, но вярна дефиниция и непрецизно, но вярно 2+2			
обяснение			
Незадоволителна дефиниция и незадоволително			
обяснение Невярна дефиниция и невярно обяснение О Н			
Невярна дефиниция и невярно обяснение			

ОЦЕНЯВАНЕ ВЪЗ ОСНОВА НА ПОЛУЧЕНИТЕ ТОЧКИ		
БРОЙ ТОЧКИ	ОЦЕНКА	
от 0 до 25 точки	Слаб (2)	
от 26 до 30 точки	Среден (3)	
от 31 до 35 точки	До бър (4)	
от 36 до 40 точки	Много добър (5)	
от 41 до 50 точки	Отличен (6)	

1. ОРГАНИЗАЦИИТЕ И ТЯХНАТА ВЪТРЕШНА И ВЪНШНА СРЕДА

1.1. СЪЩНОСТ И ХАРАКТЕРИСТИКА НА ОРГАНИЗАЦИИТЕ

ОРГАНИЗАЦИИТЕ се създават от хората, в тях те обединяват своите индивидуални усилия за съвместна дейност, за да получат общ резултат, повисок от сумата на резултатите от индивидуалната им дейност. Т.е. в организациите се реализира синергетичното правило — обединяване на ресурсите и усилията за постигане на по-висок взаимноизгоден стопански ефект.

ОБЕДИНЯВАНЕТО НА ТРУДА е неразривно свързано с РАЗДЕЛЕНИЕТО НА ТРУДА, ОТДЕЛЯНЕТО НА ДОСТАТЪЧНО МАЛКИ ЧАСТИ ОТ ОСЪЩЕСТВЯВАНИТЕ ПРОЦЕСИ ЗА ИНДИВИДУАЛНО ИЗПЪЛНИТЕЛЯ, а с това и използването на СПЕЦИАЛИЗИРАНИ ТЕХНИЧЕСКИ СРЕДСТВА, СЪКРАЩАВАНЕ НА ВРЕМЕТО ЗА ОСЪЩЕСТВЯВАНЕ НА ПРОЦЕСИТЕ, ПОВИШАВАНЕ НА ПРОИЗВОДИТЕЛНОСТТА НА ТРУДА И НА КАЧЕСТВОТО НА ПОЛУЧАВАНИТЕ РЕЗУЛТАТИ. Дейността на организациите е насочена към постигане на СТОПАНСКИ ЦЕЛИ, като същевременно работата на сътрудниците в тях е средство за постигане и на техни лични цели (професионално израстване, обогатяване, издигане в социалната йерархия).

Стопанската цел се дефинира, като задоволяване на индивидуални и/или обществени потребности чрез стоки.

В зависимост от предмета на дейност на организация СТОКАТА може да има ВЕЩЕСТВЕНО-ЕНЕРГЕТИЧЕН ХАРАКТЕР (изделия, продукти, продукция), ХАРАКТЕР НА ОБСЛУЖВАЩА ДЕЙНОСТ (промишлена, сервизна или друг вид услуга) или ХАРАКТЕР НА НОВОВЪВЕДЕНИЕ (иновации в стопанската, административната или управленската дейност на организацията, която може да има характеристиките на продукт, изделие или услуга).

В зависимост от предмета на дейност на организация СТОКАТА може да има веществено-енергетичен ХАРАКТЕР (изделия, продукти, продукция), ХАРАКТЕР НА ОБСЛУЖВАЩА ДЕЙНОСТ (промишлена, сервизна или друг вид услуга) или ХАРАКТЕР НА НОВОВЪВЕДЕНИЕ (иновации в стопанската, административната или управленската дейност на организацията, която може да има характеристиките на продукт, изделие или услуга).

Стоките са продукти, изделия или услуги, които могат да бъдат предложени на пазара за придобиване и използване с цел задоволяване на потребности. Те могат да бъдат и **иновации,** които също се предлагат като изделия, продукти или услуги.

Изделията и продуктите се произвеждат без на производителя да му е известно кой ще бъде конкретния потребител. Този случай може да бъде определен с характеристиката "неадресираност (неизвестност, анонимност) на потребителя".

При услугата потребителят е инициатор на процеса на обслужване или производство, той бива обслужван с желаната от него услуга, насочена към неговите конкретни и заявени потребности. Следователно този случай се характеризира с "адресираност (известност) на потребителя".

Задоволяването на потребностите има и времева характеристика, т.е. в какъв времеви интервал след създаването на стоката потребителят желае и може да задоволи своята потребност. От тази гледна точка могат да бъдат разгледани два случая:

- 1. когато потребителят задоволява своята потребност с изделие или продукт, този времеви интервал е неопределен, той зависи от маркетингови фактори;
- 2. когато потребителят задоволява своята потребност чрез УСЛУГА, независимо от продължителността на обслужващия (производствения) процес, който я създава, тя може да бъде задоволена по време или скоро след неговото приключване. Винаги обаче времевият интервал до задоволяване на потребността е в значителна степен или дори точно определен.

Следователно могат да се определят две дефинитивни характеристики на стоките, които по категоричен начин отграничават изделията и продуктите от услугите. Това са: адресираност на потребителя и определеност (дефинираност) на времето до задоволяване на потребността.

Таблица 1. Дефинитивни характеристики на стоките

90			
	Х АРАКТЕРИСТИКИ С ТОКИ	Адресираност на потребителя	Определеност (дефинираност) на времето до Задоволяване на потребността
	Изделия и продукти	НЕИЗВЕСТЕН, НЕАДРЕСИРАН, (АНОНИМЕН) ПОТРЕБИТЕЛ	НЕОПРЕДЕЛЕНО, НЕДЕФИНИРАНО ВРЕМЕ ДО ЗАДОВОЛЯВАНЕ НА ПОТРЕБНОСТТА
	Услуги	ИЗВЕСТЕН, АДРЕСИРАН ПОТРЕБИТЕЛ	Определено, дефинирано време до задоволяване на потребността

Според **Честър Бърнард ОРГАНИЗАЦИЯТА** Е **СЪВКУПНОСТ ОТ СЪЗНАТЕЛНО КООРДИНИРАНИ ДЕЙСТВИЯ НА ДВАМА И ПОВЕЧЕ ДУШИ.** В основата на този подход са **хората, сътрудниците в организацията**, поради което тя се отличава със **следните характерни особености**:

- 1. включва двама и повече души, които работят заедно и се смятат за членове на една и съща група;
- 2. има поне една цел (желано крайно състояние, очакван резултат), която се възприема като обща от всички;
- 3. поне част от участниците в групата работят заедно за постигане на тази цел или цели.

Обобщавайки горното, **ОРГАНИЗАЦИЯТА може да се** дефинира като група от хора, които работят съвместно за постигане на обща цел или цели.

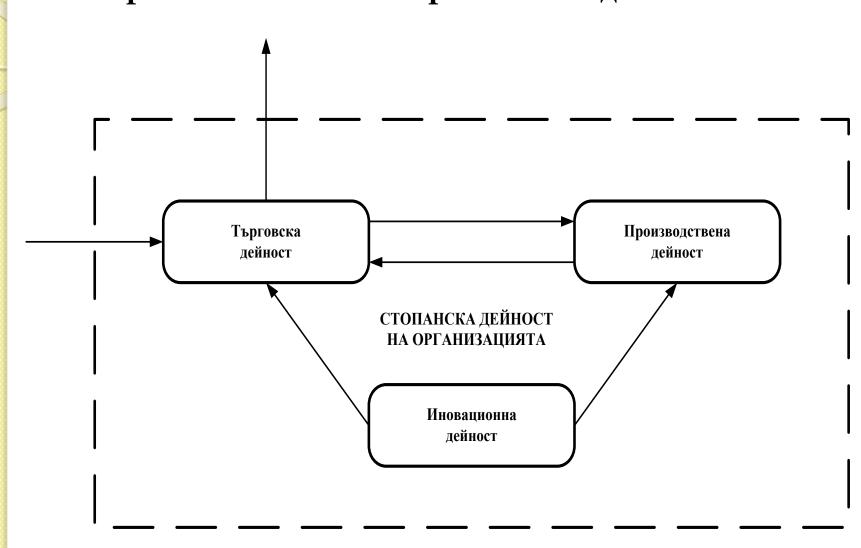
Според Търговският закон (ТЗ) основният субект на стопанската дейност се нарича търговец, а фирма е наименованието под което упражнява дейността си, а организационната форма, под която той извършва дейността си — предприятие или дружество, което се определя като съвкупност от права, задължения и фактически отношения, т.е. взаимоотношения вътре в и вън от организацията.

Следователно **ОРГАНИЗАЦИЯТА може да се дефинира** *КАТО ПРЕДПРИЯТИЕ ИЛИ ДРУЖЕСТВО, ПРЕДСТАВЛЯВАЩО СЪВКУПНОСТ ОТ ПРАВА, ЗАДЪЛЖЕНИЯ И ФАКТИЧЕСКИ ОТНОШЕНИЯ, ЗА ДА ИЗВЪРШВА* (незабранената от закона) *СТОПАНСКА ДЕЙНОСТ*.

Съставните части на това определение са:

- **1. ОСНОВНИТЕ ПРАВА**, които формират съдържанието на организацията са:
  - имуществени, които могат да бъдат стойностно оценени: вещни на собственост, строеж, използване на сгради, суровини, материали, горива, полуфабрикати, продукция, парични средства и пр.; облигационни върху различните видове вземания; права върху нематериални блага изобретения, рационализации, търговски марки, наименования за произход, ноу-хау, лицензии и пр.;
- **неимуществени**, които **не могат да бъдат пряко оценени стойностно** правото на наименование и лого на организацията.
- **2.** Задълженията на организацията са главно парични (по договори, кредити и др. финансови взаимоотношения).
- **3.** ФАКТИЧЕСКИТЕ ВЗАИМООТНОШЕНИЯ ОБХВАЩАТ НЕМАТЕРИАЛНИ ЕЛЕМЕНТИ КАТО ТЪРГОВСКА МРЕЖА *И* ДИСТРИБУТОРСКИ КАНАЛИ, ПОТРЕБИТЕЛИ, ДЕЛОВИ КОНТАКТИ и пр., които имат съществено значение за успешната дейност на организацията.

Стопанската дейност на организацията е събирателно понятие за три основни дейности:

фиг. 1. Стопанска дейност на организацията

- 1. ТЪРГОВСКА ЗАКУПУВАНЕ НА СТОКИ И/ИЛИ РЕСУРСИ С ЦЕЛ ТЕ ДА СЕ ПРОДАДАТ НА ПОДХОДЯЩИ ПАЗАРИ В ПЪРВОНАЧАЛЕН ИЛИ ПРЕРАБОТЕН ВИД;
- 2. ПРОИЗВОДСТВЕНА ОБРАБОТКА, ПРЕРАБОТКАТА ИЛИ ДООБРАБОТКА НА ЗАКУПЕНИТЕ РЕСУРСИ В ГОТОВИ ИЗДЕЛИЯ ИЛИ ИЗПОЛЗУВАНЕТО ИМ ЗА ИЗВЪРШВАНЕ НА УСЛУГИ ЧРЕЗ НАЛИЧНИТЕ ТЕХНОЛОГИИ. Това са стоките, които чрез търговската дейност се предлагат за пазарна реализация;
- 3. ИНОВАЦИОННА ДЕЙНОСТ ПО СЪЗДАВАНЕ НА НОВИ И/ИЛИ УСЪВЪРШЕНСТВАНИ СТОКИ; иновации са новите и усъвършенстваните изделия, услуги, технологии, проекти, програмни продукти, промени в инженеринга и мениджмънта и други резултати на интелектуалния труд, създавани в организацията за собствени или пазарни.

Само търговската дейност е неотменим компонент на стопанската, защото тя осъществява двустранните връзки на организацията с външната среда. В различни етапи от развитието (жизнения цикъл) на организацията производствената и иновационната дейности могат да имат по-голям или помалък дял или въобще да бъдат преустановени, но без търговска дейност в условията на пазарна икономика съществуването на организацията е невъзможно. Питър **Дракър** от позициите на развитието твърди, че може да ПРОСПЕРИРА САМО ТАЗИ ОРГАНИЗАЦИЯ, КОЯТО *НЕПРЕКЪСНАТО ОСЪЩЕСТВЯВА* МАРКЕТИНГ (пазар = пазарно позициониране, потребители = пазарно сегментиране, стоки = продукти 4Р [продукт, цена, дистрибуционни канали, маркетингови комуникации] и/или услуги 8Р [продукт, цена, дистрибуционни канали, маркетингови комуникации, сътрудници, процеси, производителност и качество, физически доказателства] и иновации (нововъведения и/или подобрения на предлаганите стоки).

Класифицирането на организациите може да се извърши въз основа на следните **критерии**:

- 1 подход при създаването;
- 2 юридически статут;
- 3 РАЗМЕР И СЛОЖНОСТ;
- 4 предназначение (предмет) на дейност.

Създаването на организациите е целенасочено и тяхното изграждане – подчинено на вътрешни и външни правила. Според този критерий те биват:

- **ФОРМАЛНИ ОРГАНИЗАЦИИ** те са целенасочено изградени и са подчинени на вътрешни и външни правила към тях се отнасят и стопанските и административните организации;
- **НЕФОРМАЛНИ ОРГАНИЗАЦИИ** те се характеризират с регулярни, основани на общи разбирания, идеи, убеждения и др. Появяват и съществуват и в рамките на формалните организации, като *неформални групи* и понякога имат решаващо значение за тяхното ефективно функциониране.

Търговец е всяко физическо или юридическо лице, което по занятие извършва някоя от посочените в търговския закон дейности или друга незабранена от законите дейност. Видовете търговци, т.е. видовете организации, според техния юридически статут, са:

- *ЕДНОЛИЧЕН ТЪРГОВЕЦ* дееспособно физическо лице с местожителство в страната;
- **ТЪРГОВЕЦ ПУБЛИЧНО ПРЕДПРИЯТИЕ** преобразуване на държавните или общинските предприятия чрез разпределение на имуществото им в дялове и акции в еднолични дружества с ограничена отговорност или еднолични акционерни дружества; определят се и техните органи на управление (общо събрание, надзорен съвет, съвет на директорите, управител или изпълнителен директор);
- *Търговски дружества* събирателни, командитни, с ограничена отговорност, акционерни, командитни дружества с акции.

Размерът и сложността са взаимосвързани, но различни характеристики на организациите. Традиционното класифициране на организациите според техния размер е на малки, средни и големи в зависимост от броя на сътрудниците (персонала), размера на годишния оборот и на дълготрайните активи. Макар и взаимовлияещи си в някаква степен, при точно дефиниране тези параметри са достатъчни за практиката:

- ПРЕДПРИЯТИЯ НА САМОНАЕТИТЕ 1 сътрудник;
- МИКРОПРЕДПРИЯТИЯ от 2 до 9 сътрудници;
- МАЛКИ ПРЕДПРИЯТИЯ от 10 до 49 сътрудници;
- СРЕДНИ ПРЕДПРИЯТИЯ от 50 до 249 сътрудници;
- ГОЛЕМИ ПРЕДПРИЯТИЯ от 250 нагоре сътрудници.

Предназначението на организациите е свързано с предмета на тяхната дейност. Дали извършват *СТОПАНСКА* или *АДМИНИСТРАТИВНА ДЕЙНОСТ*, само ТЪРГОВСКА ДЕЙНОСТ ИЛИ ПРОИЗВЕЖДАТ И ПРОДАВАТ ИЗДЕЛИЯ, ИЗВЪРШВАТ УСЛУГИ, РАЗРАБОТВАТ, ВНЕДРЯВАТ И ПРОДАВАТ ИНОВАЦИИ – от тази гледна точка всяка организация е индивидуална и уникална, дори и когато предметът на дейност съвпада. Класификацията по този признак съответства практическото ОТРАСЛОВО РАЗНООБРАЗИЕ HA **ОРГАНИЗАЦИИТЕ** (ТРАНСПОРТНИ, ПРОМИШЛЕНИ, СТРОИТЕЛНИ, ЛОГИСТИЧНИ, ТЪРГОВСКИ, ЗДРАВНИ, ОБРАЗОВАТЕЛНИ, ТЕЛЕКОМУНИКАЦИОННИ, ЕНЕРГИЙНИ, АДМИНИСТРАТИВНИ ОРГАНИЗАЦИИ и пр.).

Общите характеристики на организациите са:

1. Зависимост от външната среда:

Организацията не може да бъде затворена в себе си. **Цялата** й **дейност е насочена навън и цели задоволяване на външни потребности**. Тя функционира като осъществява непрекъснати двупосочни връзки с външната среда.

2. Индивидуалност на вътрешната среда:

Индивидуалността на вътрешната среда на организацията се определя от *предназначението и спецификата на целите й, процесите на тяхното постигане и организационната култура*.

3. НЕОБХОДИМОСТ ОТ МЕНИДЖМЪНТ:

Тя произтича именно от необходимостта разделените в трудово отношение стопански и управленски дейности, да се извършват съгласувано и целенасочено, което става чрез тяхното планиране, организиране, контролиране и координиране. Оттук и потребността от специален вътрешноорганизационен апарат (организационна структура) и технология на вътрешноорганизационните процеси, в т.ч. технология на управлението (управленски процедури).

МЕНИДЖМЪНТ – ДЕЙСТВИЯ НА СЪТРУДНИЦИТЕ ОТ УПРАВЛЕНИЕТО НА ОРГАНИЗАЦИЯТА (ръководителите) ЗА ЕФЕКТИВНО ИЗПОЛЗВАНЕ НА РЕСУРСИТЕ Й И ПОСТИГАНЕ НА ОРГАНИЗАЦИОННИТЕ Й ЦЕЛИ ЧРЕЗ ОПТИМАЛЕН СИНЕРГИЧЕН ЕФЕКТ (обединяване на усилията на сътрудниците и ресурсите на организацията за постигане на по-висок взаимноизгоден резултат).